EDUKACJA

W tej nocie tematycznej wyjaśniamy wspierającą rolę Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji oraz przedstawiamy główne ramy polityki i sztandarowe programy, które umożliwiają współpracę europejską w tej dziedzinie. Najważniejsze cele polityki edukacyjnej UE obejmują sprzyjanie mobilności studentów i kadry pedagogicznej, wspieranie wzajemnego uznawania dyplomów i okresów studiów za granicą oraz propagowanie współpracy między instytucjami szkolnictwa wyższego.

PODSTAWA PRAWNA

Edukacja została formalnie uznana za obszar kompetencji UE w traktacie z Maastricht z 1992 r. Kompetencje te określono w następujących artykułach **Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej**:

- Zgodnie z **art. 6** „Unia ma kompetencje do prowadzenia działań mających na celu wspieranie, koordynowanie lub uzupełnianie działań państw członkowskich. Do dziedzin takich działań o wymiarze europejskim należą: [...] edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport".
- **Art. 9** można określić jako horyzontalną „klauzulę społeczną". Stanowi on: „Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia powinna brać pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem wysokiego poziomu zatrudnienia, zapewnianiem odpowiedniej ochrony socjalnej, zwalczaniem wyłączenia społecznego, a także z wysokim poziomem kształcenia, szkolenia oraz ochrony zdrowia ludzkiego".
- Zgodnie z **art. 165 ust. 1**: „Unia przyczynia się do rozwoju edukacji o wysokiej jakości, poprzez zachęcanie do współpracy między państwami członkowskimi oraz, jeśli jest to niezbędne, poprzez wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową".
- **Art. 165 ust. 2** stanowi: „Działanie Unii zmierza do:
  - rozwoju wymiaru europejskiego w edukacji [...];
  - sprzyjania mobilności studentów i nauczycieli, między innymi przez zachęcanie do akademickiego uznawania dyplomów i okresów studiów;
  - promowania współpracy między placówkami edukacyjnymi; rozwoju wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów edukacyjnych państw członkowskich.
  - wspierania rozwoju kształcenia na odległość [...]".
- **Art. 166** pozwala UE prowadzić politykę kształcenia zawodowego, która wspiera i uzupełnia działania państw członkowskich. Zgodnie z tym artykułem na UE spoczywa obowiązek ułatwiania dostępu do szkolenia zawodowego i wspierania mobilności instruktorów i szkolących się, a zwłaszcza młodzieży.

Zgodnie z **art. 14 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej**: „Każdy ma prawo do nauki".

CELE

A. Europejski obszar edukacji

W komunikacie w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r., przyjętym 30 września 2020 r., Komisja określiła podejście do poprawy poziomu kształcenia i szkolenia obywateli europejskich oraz wzmocnienia ich poczucia przynależności do Unii Europejskiej. Europejski obszar edukacji obejmuje sześć wymiarów: jakość kształcenia i szkolenia; włączenie społeczne; transformacja ekologiczna i cyfrowa; nauczyciele i szkoleniowcy; szkolnictwo wyższe oraz wymiar geopolityczny. W lutym 2021 r. Rada przyjęła **rezolucję w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030)**. Określono w niej listę celów na najbliższe lata:

— odsetek piętnastolatków o mniejszych umiejętnościach w czytaniu, matematyce i naukach ścisłych powinien spaść do 2030 r. poniżej 15% (odsetek w 2022 r.: czytanie – 26,25%, matematyka – 29,5%, nauki ścisłe – 24,2%);

— odsetek uczniów w ósmym roku nauki o niewystarczającym poziomie kompetencji komputerowych i umiejętności korzystania z informacji powinien wynosić do 2030 r. mniej niż 15% (odsetek w 2023 r. – 43%);

— co najmniej 96% dzieci w wieku od trzech lat do wieku obowiązku szkolnego powinno uczestniczyć do 2030 r. we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem (wskaźnik z 2023 r. – 94,6%);

— liczba osób przedwcześnie kończących edukację i szkolenie powinna spaść do 2030 r. poniżej 9% (wskaźnik z 2024 r. – 9,3%);

— odsetek osób w wieku od 25 do 34 lat legitymujących się wykształceniem wyższym powinien wynosić co najmniej 45% (odsetek w 2024 r. – 44,1%);

— odsetek młodych absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego, którzy w trakcie nauki mają praktyki w miejscu pracy, powinien wynosić co najmniej 60% do 2025 r. (odsetek w 2023 r. – 65,6%);

— odsetek osób dorosłych w wieku od 25 do 64 lat, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczyły w kształceniu, powinien wynieść do 2025 r. co najmniej 47% (odsetek w 2022 r. – 46,6%).

W lipcu 2025 r. Komisja opublikowała ocenę śródokresową ram strategicznych europejskiego obszaru edukacji na lata 2021–2030, w której stwierdziła, że dzięki współpracy państw członkowskich nad wspólnymi priorytetami, w tym **postępom w dziedzinie mobilności w szkolnictwie wyższym, edukacji włączającej i cyfrowej oraz inicjatywy Uniwersytety Europejskie, osiągnięto pierwsze pozytywne rezultaty**. W ocenie tej określiła jednak również wyzwania i zaleciła usprawnienia, np. doprecyzowanie priorytetów strategicznych, wzmocnienie powiązań między różnymi

sektorami edukacji, poprawę monitorowania i wzmocnienie synergii z innymi obszarami europejskimi, takimi jak badania naukowe.

B. Proces boloński

Poza krajowymi inicjatywami państw członkowskich UE aktywnie wspiera osiąganie priorytetów procesu bolońskiego, w ramach którego od momentu jego rozpoczęcia w 1999 r. działa się na rzecz **bardziej porównywalnych, zgodniejszych i spójniejszych systemów szkolnictwa wyższego** w Europie i regionach ościennych, czego szczytowym punktem było stworzenie europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego na mocy deklaracji przyjętej na konferencji ministrów w Budapeszcie i Wiedniu w marcu 2010 r. Obecnie europejski obszar ten obejmuje 49 państw.

C. Odnowiony program Unii dla szkolnictwa wyższego

W 2017 r. Komisja opublikowała odnowiony program UE dla szkolnictwa wyższego. Skoncentrowano się w nim na czterech obszarach priorytetowych:

— dostosowanie rozwoju umiejętności w szkolnictwie wyższym do potrzeb rynku pracy;

— zapewnienie większej dostępności szkolnictwa wyższego, sprawienie, by sprzyjało włączeniu społecznemu, i zwiększenie interakcji ze społeczeństwem;

— pobudzanie innowacyjnego potencjału systemów szkolnictwa wyższego;

— poprawa ich skuteczności i wydajności.

OSIĄGNIĘCIA

A. Erasmus+

Erasmus+ to unijny **program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu** na lata 2021–2027. Jego ogólne cele obejmują:

— wspieranie rozwoju edukacyjnego, zawodowego i osobistego za pomocą uczenia się przez całe życie;

— przyczynianie się w ten sposób do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy, innowacji w dziedzinie spójności społecznej, silniejszego poczucia tożsamości UE i aktywnego obywatelstwa;

— budowanie europejskiego obszaru edukacji i ułatwianie europejskiej współpracy strategicznej w dziedzinie kształcenia i szkolenia, w tym w podstawowych programach sektorowych;

— zacieśnianie współpracy w dziedzinie polityki młodzieżowej w ramach strategii Unii Europejskiej na rzecz młodzieży na lata 2019–2027;

— rozwój wymiaru europejskiego w sporcie.

Program realizuje te cele za pośrednictwem ram działań podstawowych:

— działanie podstawowe 1: mobilność edukacyjna osób;

— działanie podstawowe 2: współpraca międzyinstytucjonalna i wymiana dobrych praktyk;

— działanie podstawowe 3: wsparcia reform politycznych.

W nadrzędnej strukturze programu Erasmus+ szkolnictwo wyższe odgrywa centralną rolę. Przeznacza się na nie co najmniej 34,6% całkowitego budżetu. Erasmus+ wspiera mobilność studentów i pracowników uczelni, a ponadto służy finansowaniu wspólnych studiów magisterskich **Erasmus Mundus**.

W 2018 r. uruchomiono inicjatywę Uniwersytety Europejskie, wspierającą tworzenie sieci uczelni we wszystkich państwach członkowskich, aby rozwijać długoterminową strukturalną, strategiczną i trwałą współpracę między szkołami wyższymi. Dzięki tym sojuszom studenci mogą zdobyć dyplomy, łącząc studia w kilku krajach europejskich. Obecnie istnieją 73 sojusze Uniwersytetów Europejskich w 36 krajach.

22 października 2021 r. Komisja przyjęła nowe ramy środków na rzecz włączenia dla **programów Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności na lata 2021–2027**. Mają one **ułatwić dostęp osobom o mniejszych szansach** oraz usunąć przeszkody, które mogą go utrudniać. Ramy te wspierają organizatorów kształcenia i szkolenia zawodowego, którzy chcą oferować działania związane z mobilnością edukacyjną dla osób uczących się i kadry pedagogicznej. Zasadnicze znaczenie ma przy tym współpraca obejmująca partnerstwa na małą skalę, które zwiększają dostęp do programu.

W lipcu 2025 r. Komisja opublikowała **ocenę śródokresową programu Erasmus+ na lata 2021–2027** oraz ocenę końcową programu Erasmus+ na lata 2014–2020. Do 2023 r. w programie wzięło udział ponad 1,6 mln uczestników i ponad 77 000 organizacji. Jego priorytety przekrojowe – w szczególności włączenie społeczne i różnorodność, transformacja cyfrowa i ekologiczna – są realizowane w praktyce. Blisko jedna trzecia podróży odbywa się z wykorzystaniem bardziej ekologicznych możliwości, a wielu uczestników potwierdza poprawę umiejętności cyfrowych i świadomości środowiskowej.

Jednocześnie we wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie programu Erasmus+ na lata 2028–2034 określono **proponowany budżet w wysokości około 40,8 mld EUR**.

B. Działania „Maria Skłodowska-Curie”

Działania „Maria Skłodowska-Curie” (MSCA) wspierają mobilność i szkolenie naukowców. Są częścią unijnego programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” (2021–2027) i koncentrują się na pięciu poddziałaniach. W odniesieniu do szkolnictwa wyższego MSCA stały się głównym programem unijnym w obszarze kształcenia doktorantów. W programie „Horyzont Europa” na MSCA przeznaczono budżet w wysokości około 6,6 mld EUR.

C. Współpraca w dziedzinie szkolnictwa wyższego

W kwietniu 2022 r. Rada przyjęła konkluzje w sprawie europejskiej strategii na rzecz wzmacniania pozycji instytucji szkolnictwa wyższego z myślą o przyszłości Europy i zalecenie w sprawie tworzenia powiązań na rzecz skutecznej europejskiej współpracy w dziedzinie szkolnictwa wyższego. Miały one pomóc uczelniom europejskim w kształtowaniu ich wkładów w zrównoważoną i odporną gospodarkę oraz w zacieśnianiu i rozszerzaniu współpracy międzynarodowej.

W marcu 2024 r. Komisja przyjęła pakiet wniosków dotyczących europejskiego sektora szkolnictwa wyższego z planem pogłębionej i szerszej współpracy międzynarodowej między uczelniami. Następnie wydano po raz pierwszy zalecenie Rady z 25 listopada 2024 r. w sprawie atrakcyjnych i stabilnych karier w szkolnictwie wyższym, w którym

określono, jak można poprawić warunki pracy kadry akademickiej oraz wzmocnić szkolnictwo wyższe i jego rolę w społeczeństwie. 12 maja 2025 r. Rada opublikowała zalecenie i uzupełniającą rezolucję. W zaleceniu określono wspólne europejskie kryteria i warunki zapewniania jakości wspólnych programów, natomiast w rezolucji – stopniowe podejście do wprowadzania, monitorowania i oceny znaku jakości, aby dostarczyć informacje na potrzeby przyszłej decyzji politycznej w sprawie utworzenia wspólnego dyplomu europejskiego.

D. Unia umiejętności

18 kwietnia 2018 r. Parlament i Rada przyjęły decyzję (UE) 2018/646 w sprawie wspólnych ram mających na celu świadczenie lepszej jakości usług w zakresie umiejętności i kwalifikacji (Europass).

W marcu 2025 r. Komisja zainicjowała unię umiejętności – strategiczne ramy wspierające rozwój u obywateli UE umiejętności potrzebnych w zielonej, cyfrowej i konkurencyjnej gospodarce. Inicjatywa kładzie nacisk na umiejętności podstawowe (czytanie, matematyka, nauki przyrodnicze i umiejętności cyfrowe), edukację w dziedzinie STEM (nauki przyrodnicze, technologia, inżynieria i matematyka), podnoszenie i zmianę kwalifikacji przez całe życie (w tym mikropoświadczenia), możliwość przenoszenia umiejętności i kwalifikacji między państwami członkowskimi, przyciąganie i zatrzymywanie talentów oraz opracowanie dyplomu europejskiego i nowego dyplomu kształcenia i szkolenia zawodowego. Tworzy nowe narzędzia zarządzania (europejskie obserwatorium gromadzące informacje na temat umiejętności i Rada Wysokiego Szczebla ds. Umiejętności) i służy osiągnięciu różnych celów, w tym zmniejszeniu odsetka osób osiągających słabe wyniki w czytaniu i pisaniu, matematyce, naukach przyrodniczych i umiejętnościach cyfrowych do poziomu poniżej 15% do 2030 r.

Od 2019 r. ze środków programu Erasmus+ sfinansowano 69 projektów dotyczących centrów doskonałości zawodowej, które:

— opracowują modułowe programy nauczania i mikropoświadczenia dostosowane do potrzeb rynku pracy;

— wzmacniają współpracę między sektorami kształcenia i szkolenia zawodowego, szkolnictwem wyższym i przemysłem;

— włączają umiejętności ekologiczne i cyfrowe do programów szkoleniowych;

— rozwijają pionierskie innowacyjne metody nauczania, od narzędzi bazujących na AI po uczenie się oparte na wyzwaniach.

E. Inne osiągnięcia

W 2020 r. Komisja ogłosiła Europejską Nagrodę za Innowacyjność w Nauczaniu, która jest wyrazem uznania dla pracy nauczycieli (i ich szkół) wnoszących wyjątkowy wkład do tego zawodu. Z okazji piątej rocznicy jej ufundowania wprowadzono dwie nowe kategorie: Europejski Znak Innowacyjności w zakresie Nauczania Języków Obcych i Edukacja Dorosłych. Tę ukierunkowaną na nauczycieli inicjatywę uzupełniają inne projekty w ramach programu Erasmus+:

— **akademie nauczycielskie**, które tworzą partnerstwa europejskie i promują współpracę między instytucjami kształcenia nauczycieli a organizatorami szkoleń, aby wspierać nauczycieli na początku kariery zawodowej i ich rozwój zawodowy;

— **eTwinning**, który jest internetową społecznością szkół oferującą nauczycielom i osobom uczącym się w całej Europie bezpieczną i bezpłatną platformę współpracy przy projektach, dyskusji w grupach i rozwoju umiejętności.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament wywiera coraz większy wpływ na kształtowanie polityki europejskiej w dziedzinie szkolnictwa.

A. Erasmus+

W maju 2021 r. Parlament i Rada przyjęły rozporządzenie ustanawiające program Erasmus+ na lata 2021–2027 (rozporządzenie (UE) 2021/817). Obecny program, którego budżet wynosi 26,6 mld EUR (w porównaniu z 14,7 mld EUR w poprzednim okresie), ma zapewnić równe szanse dzięki poprawie dostępu dla grup defaworyzowanych.

W rezolucji Parlamentu w sprawie wdrażania środków na rzecz włączenia społecznego w ramach programu Erasmus+ w latach 2014–2020, przyjętej 23 czerwca 2022 r., stwierdzono, że chociaż włączenie społeczne zyskało na znaczeniu i jest traktowane w sposób bardziej kompleksowy i ukierunkowany niż w poprzednich programach, nadal istnieją poważne wyzwania i luki. Potwierdziło to, że należy poświęcić większą uwagę środkom na rzecz włączenia społecznego w programie Erasmus+ na lata 2021–2027, którego podstawa prawna wyraźnie wskazywała „włączenie" jako jeden z kluczowych celów programu.

W styczniu 2024 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie wdrażania obecnego programu Erasmus+ (2021–2027) jako element jego oceny śródokresowej. Podkreślił w niej, że program cieszy się niezmiennym powodzeniem, zaapelował o dodatkowe finansowanie i środki upraszczające, aby poprawić dostęp dla osób uczących się o mniejszych szansach, i zachęcił Komisję, by wzmocniła ekologiczne i cyfrowe komponenty programu, zgodnie z Planem działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027.

B. Inne dziedziny szczególne

Parlament chce zajmować się konkretnymi obszarami edukacji i wspierać je, co ilustrują poniższe przykłady.

W rezolucji z 25 marca 2021 r. w sprawie kształtowania polityki edukacji cyfrowej Parlament przedstawił stanowisko na temat komunikatu Komisji pt. „Plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027 – Nowe podejście do kształcenia i szkolenia w epoce cyfrowej". W marcu 2023 r. Biuro Analiz Parlamentu Europejskiego opublikowało briefing na temat postępów w realizacji Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej, w którym przeanalizowano stan jego wdrażania. W briefingu podkreślono, że należy wyeliminować utrzymujące się luki w umiejętnościach cyfrowych, infrastrukturze cyfrowej i włączeniu społecznym, aby zapewnić ich skuteczne i sprawiedliwe oddziaływanie w całej UE.

Parlament prowadzi programy edukacyjne „Szkoła-Ambasador" i Euroscola, aby zwiększać wiedzę na temat demokracji i wartości europejskich. 6 kwietnia 2022 r. przyjął rezolucję w sprawie realizacji działań w zakresie edukacji obywatelskiej. Wyraził w niej zaniepokojenie brakiem równowagi pod względem przeciętnej wiedzy obywatelskiej między państwami członkowskimi i w poszczególnych państwach, a także przedstawił różne zalecenia, jak zaradzić tej sytuacji.

W rezolucji z 11 listopada 2021 r. w sprawie europejskiego obszaru edukacji Parlament podkreślił potrzebę całościowego podejścia i wspólnych wysiłków oraz znaczenie wspierania europejskiego obszaru edukacji z edukacyjnego punktu widzenia, aby zapewnić obywatelom europejskim więcej lepszych możliwości studiowania, szkolenia się i pracy za granicą. 19 maja 2022 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r., w której wyraził zadowolenie z propozycji Komisji dotyczących opracowania europejskiego podejścia do mikropoświadczeń, indywidualnych rachunków szkoleniowych i uczenia się na rzecz zrównoważenia środowiskowego jako cele na drodze ku powstaniu europejskiego obszaru edukacji do 2025 r.

11 września 2025 r. Parlament przyjął również rezolucję, w której przedstawił swoją wizję sojuszy w ramach inicjatywy Uniwersytety Europejskie, z wytycznymi dotyczącymi ich przyszłego rozwoju, zarządzania nimi i roli we wspieraniu doskonałości akademickiej, mobilności i tożsamości europejskiej.

C. Propozycje zmiany Traktatów

22 listopada 2023 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie propozycji Parlamentu Europejskiego dotyczących zmiany Traktatów. Jeżeli chodzi o dziedzinę edukacji, wezwano UE do wypracowywania wspólnych celów i norm edukacji propagującej wartości demokratyczne i praworządność, a także umiejętności cyfrowe i wiedzę ekonomiczną. Ponadto Parlament zaapelował do Unii, by promowała współpracę i spójność między systemami placówek edukacyjnych, a jednocześnie zagwarantowała zachowanie tradycji kulturowych i różnorodności regionalnej. Wezwał także UE do opracowania wspólnych norm szkolenia zawodowego, aby zwiększyć mobilność pracowników. Zaproponował, by Unia dążyła do ochrony i propagowania dostępu do bezpłatnej i powszechnej edukacji szkolnej, instytucjonalnej i indywidualnej wolności akademickiej oraz praw człowieka.

Tę notę tematyczną przygotował Departament Tematyczny ds. Obywateli, Równości i Kultury. Więcej informacji na stronie Komisji Kultury i Edukacji.

Léanne Emma Clara COSTES / Anastasia MITRONATSIOU
04/2026